

BASKI RESİMLERLE KÜTAHYA KENT DOKUSU UYGULAMALARI

Selma ŞAHİN

Dr. Öğr. Üyesi, Dumlupınar Üniversitesi, selmasahin 006(at)hotmail.com

ÖZ

Anahtar kelimeler:

*Baskı Resim,
Kütahya, Kent
Dokusu*

Anadolu'nun eski yerleşimlerinden birisi olan Kütahya, pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış medeniyetler kentidir. Bu uygarlıkların izlerini Kütahya'nın kent dokusunu oluşturan mimari yapılarda görmek mümkündür. Bu araştırmanın amacı; Kütahya'nın tarihi ve kültürel değerlerinin somut belgeleri olan kent dokusunu oluşturan mimari yapıların incelenmesi, baskı resim teknikleri ile uygulamaların yapılması ve bu uygulamaların (eserlerin) analiz edilmesidir. Bu araştırma betimsel ve nitel bir çalışmadır. Araştırma Kütahya kent merkezinde kent dokusunu oluşturan mimari yapılardan; Kütahya Kalesi, Ulu Cami, Balıklı Cami, Sadettin Camii, Yeşil Cami, Çukur Çeşme Mescidi, Eğdemir Hamamı, Çinili Çeşme, Germiyan Sokağı, eski Kütahya evleri ve bu mimari yapıların baskı resim teknikleri (yüksek baskı ve çukur baskı teknikleri) ile yapılan uygulamalar ile sınırlıdır. Araştırmanın uygulama örneklerini, Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, lisans ve lisans üstü öğrencilerinin 2012-2017 yılları arasında baskı resim teknikleri ile yapmış oldukları çalışmalar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında yapılan 40 uygulama çalışmasından random yolla seçilen 18 eserin plastik ve teknik açıdan analizi yapılmıştır. Bu araştırma öğrencilerin yaşadıkları kentin dokusunu oluşturan mimari yapıları tanımaları, korunması ve yaşatılmasının önemini kavramaları ve bu yapıları sanatsal uygulamalara akatarabilmeleri bakımından önemlidir. Araştırma sonuçlarına göre, sanatsal uygulamalarda Kütahya'nın kent dokusunu oluşturan mimari yapıların konu olarak ele alınması; öğrencilerin bu yapıları tanımaları ve kent dokusunu oluşturmadaki önemini kavramaları açısından yararlı olmuştur. Uygulama çalışmalarında baskı resim teknikleri ile yapıların doku etkileri başarılı bir şekilde verilmiş, gerçekçi ve soyut yorumlamalara gidilmiştir.

KUTAHYA URBAN TEXTURE APPLICATIONS WITH PRINT MAKINGS

ABSTRACT

Keywords:

*Print making,
Kutahya, Urban
Texture*

Kutahya, one of the old settlements of Anatolia, is a city that has hosted many civilizations. It is possible to see the traces of these civilizations in the architectural structures that constitute the city texture of Kutahya. The aim of this research is the study of architectural constructions that constitute the urban texture which is the concrete documents of the historical and cultural values of Kutahya, the application of the techniques of print making and the analysis of these applications (artworks). This research is descriptive and qualitative. The research is limited with Kütahya Castle, Ulu Mosque, Balıklı Mosque, Sadettin Mosque, Green Mosque, Cukur Cesme Masjid, Eğdemir Baths, Chinese Fountain, Germiyan Street, old Kutahya houses in the city center of Kutahya, the architectural structures that make up urban fabric and applications of these architectural structures with print making techniques (relief print making and intaglio print making techniques). Undergraduate and graduate students of Dumlupınar University Faculty of Fine Arts, had been carrying out studies with print making techniques between 2012-2017 constitute the application examples of the research. From the 40 application studies conducted within the scope of the research, 18 artworks selected randomly were analyzed in terms of plastic and technical aspects. This research is important in terms of the definitions of the architectural structures that constitute the texture of the city where the students live, the importance of preservation and survival and the fact that these structures can be transferred to artistic practices. According to the results of the research, the architectural structures that constitute Kutahya's urban texture in artistic practices are considered as subjects; it is beneficial for the students to understand these constructions and significance of creating urban texture. In the application studies, the texture effect the structures with the print making techniques have been given successfully and realistic and abstract interpretations have been made.

GİRİŞ

Kütahya Kenti; 1.773 m. rakımlı Yellice Dağı'nın kuzeydoğuya bakan yamaçlarının eteklerinde, batı-doğu yönünde, Bizans Kalesi'nin bulunduğu coğrafi alana uygun olarak yay şeklinde kurulmuştur (Arü, 1998: 57). Kütahya'nın antik dönemdeki adı, "Kotiaieion"dur. Kütahya adı, daha sonra eski adına benzetilerek Türkler tarafından verilmiştir (T.C. Kütahya Valiliği İl Özel İdaresi Yayın Kurulu, 2002: 37). Selçuklu ve Germiyanogulları dönemlerinin önemli kentlerinden birisi olan Kütahya'nın tarih öncesine ilişkin bilgiler oldukça azdır (Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü Yayın Kurulu, 2002: 1836). Antik dönemdeki yerleşim alanı henüz kesin olarak belirlenemeyen Kütahya, ne zaman, nerede kurulduğu, ne zaman ve kim tarafından fethedildiği tam olarak belirlenemeyen bir sırlar kentidir (T.C. Kütahya Valiliği İl Özel İdaresi Yayın Kurulu, 2002: 39). Tunçoğlu sırlar kenti Kütahya'yı şu sözlerle betimlemektedir;

Kütahya, padişahların şehzadelik dönemlerinde Vali olarak görev yaptıkları yer, şairler, edebiyatçılar, askeri dehalar, devlet adamları, erenler, evliyalar diyarıdır. Dünyaca tanınan ünlü seyyah Evliya Çelebi'nin, masalci Ezop'un doğduğu kenttir. Dünya'da ilk toplu- iş sözleşmesi, dünyanın ilk borsası ve enflasyonla ilk mücadele burada başlamıştır. Yer altı ve yer üstü servetleri, dünyaca ünlü çini, poselenler, seramikleri, şifalı kaplıcaları, doğal zenginlikleri Türkiye'nin en fazla orman alanı, Dünyanın en stratejik Boraks cevheri, manyeziti, gümmüşü, şekeri, Azot Fabrikası ve cam ürünleri ile ilimiz adeta bir deryadır (2008:iii).

Tunçoğlu'nun da belirttiği gibi, adeta bir derya olan Kütahya Kenti, zengin tarihi ve kültürel kent dokusunu oluşturan mimari yapıları ile de keşfedilmesi gereken bir medeniyetler kentidir. Kütahya'nın kent dokusunu oluşturan Hitit, Frig, Bizans, Selçuklu, Germiyanogulları ve Osmanlı dönemine ait mimari yapılar; Kütahya Kalesi, camiler, mescidler, külliyele, medreseler, hamamlar, mevlevihaneler, tekkeler, türbeler, bedestenler, müzeler, hükümet konağı, saat kulesi, sakahane ve çeşmeler, Germiyan Sokak, Ahierbasan Sokak, geleneksel eski Türk evleri ve konakları, Frig Vadisi ve Aizanoi Antik Kenti'dir.

1. KÜTAHYA KENT DOKUSUNU OLUŞTURAN MİMARİ YAPILAR

Araştırma kapsamında Kütahya kent merkezinde, kent dokusunu oluşturan aşağıdaki mimari yapılara yer verilmiştir.

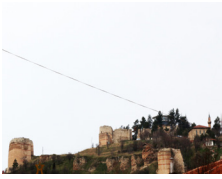
1.1. Kütahya Kalesi: Antik dönemlerden günümüze kadar yerleşimin bulunduğu Hisar Tepesi'nde bulunan Kütahya Kalesi (Resim 1) 70 burca sahiptir. Roma, Bizans, Selçuklu, Germiyanogulları ve Osmanlı izlerinin görüldüğü kalede, herhangi bir döneme ait kitabe bulunmamaktadır. Ancak yapılan incelemelerde 8.yy. Bizans ve 13/14 yy. Türk dönemlerine ait inşaat özelliklerine ilişkin bulgulara rastlanmıştır (T.C. Kütahya Valiliği İl Özel İdaresi Yayın Kurulu, 2002: 181). Kalenin batısı oldukça iyi durumda olmasına rağmen, doğusu yıkılmıştır. Kalenin taç kapıdaki yazıtından, Germiyanoglu Süleyman Şah tarafından 1377-1378'de

yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü Yayın Kurulu, 2002: 1843). Kütahya Kalesi; Yukarı Kale (Kale-i Bala), Aşağı Kale (Kale-i Sagir) ve İçkale olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Yukarı Kale, genel özellikleri ile bir Bizans yapısıdır. Bizans Kalesi, yuvarlak kuleli ve alması tekniği duvar özellikleri ile Türk Devri yapılarından farklıdır. İçkale ise, XIV. yüzyıl Germiyanlı yapısıdır. İçkale'deki (L) planlı sarnıç da Türk devrinden kalmıştır. XIV. yy-XV. yüzyılın ilk yarısından kalan Aşağı Kale, İçkale'deki gibi moloz taş malzemeli duvarlara ve köşeli kulelere sahiptir. Kalelerin her ikisi de, Germiyan devrinde şekillenmiştir (Uysal, 2006: 339). Kütahya Kalesi'nde iki çeşme, iki mescid ve bir de 1973 yılında yapılan, kendi ekseninde 45 dakikada bir tur atan Döner Gazino vardır (T.C. Kütahya Valiliği İl Özel İdaresi Yayın Kurulu, 2002: 181).

1.2. Ulu Cami (Yıldırım Beyazıd Han Camii): Ulu Cami (Resim 2), Kütahya'daki tek Padişah Cami'dir (Kalyon,2000:74). Kent merkezinde bulunan cami, II. Yakup Çelebi İmareti ile Vacidiye Medresesi arasındadır (Uysal, 2006: 64). Ulu Cami Anadolu'daki klasik Türk mimarisinin gücünü gösteren gösterişli yapılardan birisidir. Caminin yerinde daha önceden Yıldırım Beyazıd'ın başlatıp, Musa Çelebi'nin 1410'da tamamlattığı 57 çam direk üzerine ahşap bir cami bulunuyordu. Ancak 1889-1891 yılları arasında, bu ahşap caminin yerine; 46x56 m. ebadındaki bugünkü Ulu Cami yapılmıştır. Arka arkaya iki kubbesi bulunan cami, altı yarım kubbe ile kuşatılmış ve köşelere de birer kubbe konulmuştur. Caminin dışarıya beşgen çıkıntılı mihrap yuvası, alçak bir yarım kubbeyle örtülüdür. Son cemaat yerinde dört aynalı tonoz ve ortada ise bir kubbe bulunmaktadır. Kubbeleri destekleyen mermer payandalar, iki kat pencere ve birer kapı ile açılan yan cepheleleri tamamlamaktadır. Caminin iç mekanı kemer ve kubbeleri taşıyan ince sütunları ile oldukça ferah ve kuvvetli bir ifade kazanmıştır (Aslanapa, 1989: 283-284). Avlusu bulunmayan caminin kuzey, doğu ve batısında olmak üzere üç girişi vardır (Altun, 1981-1982: 199).

1.3. Balıklı Cami: 634 Hicri-1236 Miladi tarihli Balıklı Cami (Resim 3), Kütahya'nın Balıklı Mahallesi Balıklı Caddesi üzerinde ve Balıklı Hamamı'nın doğusunda yer almaktadır. Balıklı Cami, Kütahya'daki en eski kitabesi olan ve ilk yapılışı mescit olarak inşa edilen bir camidir. Giriş kapısı üzerinde, Selçuklu sülüsü ile yazılı üç adet kitabe vardır. Kitabeden caminin, İmadüddin Hezar Dinari tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Kalyon, 2000: 9). Caminin Selçuklu Dönemi inşasına ait tek mimari unsur, kapı üzerinde bulunan kitabedir (Uysal, 2006: 45). Germiyanoglu ve Osmanlı dönemlerinde tadilat gören cami, kesme taştan kare planlı bir yapıdır. Caminin ana mekanını örten kubbe, dışarıdan piramit çatılıdır (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997: 1080). Yapının son cemaat yerinin kuzeydoğusunda, diagonal şeklinde yerleştirilmiş kaidesi kesme taş ve tuğla ile örülü çifte şerefeli minare vardır. Kare planlı ana mekanın yalnızca batı duvarında iki pencere dikkat çeker. Kasnak kısmında genişletilmiş üç pencere ve kubbe eteğine dört bir yandan açılmış olan küçük pencerelerle caminin içi oldukça ferah bir mekandır. Caminin mihrabı, son devirlerin heriki yanı plaster çıkmalı, üstü üçgen alınlıklı mihraplarındandır. Plasterlerin üzerinde birer iri şamdan motifi, üçgen

alınıklı da çini kaplama bulunmaktadır. Mihrap kitabesini meydana getiren kompozisyonun boşlukları ise bitkisel ve grift şeklindeki desenle kaplanmıştır (Altun, 1981-1982: 216-217).

Resim 1. Kütahya Kalesi Resim 2. Ulu Cami Resim 3. Balıklı Cami
Kaynak: Aleyna KORKMAZ Fotoğraf Arşivi, 2018

1.4. Sadettin Camii (Hezar Dinari Mescidi): 1287 Hicri-1870 Miladi tarihli Sadettin Camii (Resim 4), Kütahya Fatih İmadüddin Hezar Dinari'nin yaptırdığı bilinen mescitlerin dördüncüsüdür. Yazılı belgelerden, 1236-1244 yılları arasında Kütahya'da hizmet verdiği bilinen Hezar Dinari'nin vasiyeti üzerine Sadettin Camii'ne defin edildiği ve kabrinin minare civarında bulunduğu anlaşılmaktadır (Kalyon, 2000: 154). Cami, düzgün kesme taş duvarları ve araziye uydurulmaya çalışılan düzensiz planı ile fevkani bir yapıdır. Batı ve güney cepheleri kesme taş olan yapının, kuzeyindeki düzensiz arka duvarı ile köşeleri ve pencere kenarları kesme taş, diğer yerleri ise moloz örgülüdür. Yapının kuzey duvarı sağır görünüme sahiptir. Kesme taştan olan minarenin şerefede altında, altı sıra tuğla kirpi kuşak bulunmaktadır. Şerefeden yukarı tuğla olan minarenin, diğer bölümleri sıvalıdır. Geç devrin fevkani camilerinden olan yapının altında, sakahane ve mescit vardır (Altun, 1981-1982: 270-271).

1.5. Yeşil Cami (Recep Ağa Mescidi): Yeşil Camii (Resim 5), Küçük Hamam'dan eski Hükümet Konağı'na giden yol üzerinde köşededir. Cami, 1321 Hicri-1905 Miladi yılında Kütahya mutasarrıflarından Ahmet Fuat Paşa tarafından yaptırılmıştır. Kare plan üzerine yapılmış olan caminin duvar ve pencere kenarları yontma taş ile yükseltilmiş ve kubbesi sekizgen kasnak üzerine yerleştirilmiştir. Ana kubbesi ve mermer üzerine yerleştirilmiş küçük kubbesi kurşun kaplı, giriş kapısı ise demirdir. Cami'nin doğu tarafında üç, diğer duvarlarında da ikişer pencere bulunmaktadır (Kalyon, 2000: 142-145). Caminin minaresi, Kütahya'da uygulanmış tek köşklü minare örneğidir. İnce sütunlara yerleştirilmiş şerefesinin galeri şeklindeki köşkü, külâhın boğumlu duruşu ve payandaların köşe taşları, minarenin dış hareketini tamamlamaktadır. Minarenin girişi, içeride mahfil katındandır. Cami minberinin zengin bezemeleri (geometrik yıldız geçmeler, rumiler, şemseler, yıldızlar) dikkat çekicidir (Altun, 1981-1982: 275-276).

1.6. Çukur Çeşme Mescidi: Çukur Çeşme Mescidi (Resim 6), Börekçiler Mahallesi Pınar Sokak'ta önceden ahşap şimdi ise kesme taş olan mescide, altındaki çukur yerde bulunan çeşme nedeniyle bu ad verilmiştir (Kalyon, 2000: 175). Mescidin ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı tam olarak bilinmemektedir (Güner, 1964: 70). Mescid yıkılarak doğu ve kible tarafından genişletilmek suretiyle cami yapılmıştır. Ca-

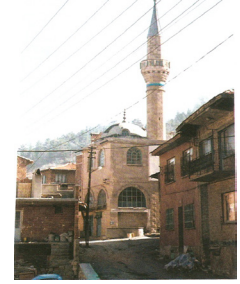
miye, 6 basamaklı merdivenle inilen çeşmenin arasından 12 basamaklı kavisli merdivenle çıkılır. Demirden yapılmış 17 basamaklı döner merdivenle kadınlar mahfiline çıkılan caminin, giriş kapısının yanı sıra ahşap camekanla bölünmüştür. Caminin kible duvarında 2, batı duvarında 2, doğu duvarında 6 ve kuzey duvarında da 2 olmak üzere 12 kemerli pencere vardır. Üstteki ikinci sırada doğuda 6, batıda 3, kiblede yuvarlak 2, batıda yuvarlak 1 ve kuzeyde kadınlar mahfilinde 2 kemerli pencere vardır. Çıkış merdivenini aydınlatan batıda bulunan 1 büyük pencere ile cami oldukça güzel aydınlatılmıştır. Caminin ön kubbesinde 5, arkadaki küçük kubbesinde ise 4 küçük demir çerçeveli pencere bulunmaktadır. Sağ tarafında müezzinin yeri bulunan caminin kadınlar mahfili, mermer kaplamalı bir sütun üzerine yerleştirilmiştir (Kalyon, 2000: 175-176).

Resim 4.
Sadettin Camii
Kaynak: Aleyna
KORKMAZ

Resim 5.
Yeşil Cami Fotoğraf
Arşivi, 2018

Resim 6.
Çukur Çeşme Mescidi
Kaynak: Kalyon, 2000:175

1.7. Eğdemir (Elvan Bey) Hamamı: XV. yüzyıl ortalarına tarihlenen Eğdemir Hamamı (Resim 7), Erbasan Caddesi ile Eğdemir sokakları köşesindedir. Hamamın onarım gören cadde ve sokak tarafındaki duvarları, nariçi tekniğinde yapılan iri taşlarla örülmüştür. Diğer bölümleri ise genellikle moloz taşlıdır. Dışarıdan bakıldığında hamamın, soyunmalık bölümünün ziftli kubbesi ve bacaları görülmektedir. Girişi güneydoğu cephesinde olan hamamın, kaydırılmış eksen üzerinde soyunmalık, ılıklik ve sıcaklık bölümleri yer almaktadır. Soyunmalık bölümü; dört taraftan dar kemerli, kademeli çift kemerli kesik tromp sistemine yerleştirilmiş geniş kubbeli bir mekandır. Ortada ise, daire şeklinde şadırvan-havuz bulunmaktadır. Beşik tonoz ile örtülü soğukluk bölümünden ılıklik bölümüne geçilmektedir. ılıklik bölümünün ortasında ise oval bir havuz bulunmaktadır. Kuzey batıya rastlayan duvarında iki derin niş, kuzey tarafında ise, beşik tonozla örtülü helalar bölümü vardır. Ortası kubbe ile örtülü olan sıcaklık bölümünde dört eyvan şeması bulunmaktadır. Tonozla örtülü eyvanların güney batısına rastlayan bölümde ise, kesik tromplu ve kemer daraltmalı kubbelerle örtülü halvet hücreleri vardır. Yakın bir zamana kadar kullanılamaz halde olan hamam, son yıllarda yapılan tadilatlarla yeniden çalışır duruma gelmiştir (Altun, 1981-1982: 373-374).

1.8.Çinili Çeşme: Çinili Çeşme (Resim 8) Kütahya'daki çeşmeler içerisinde tümüyle çinilerle kaplanmış tek örnektir. 30 Ağustos İlkokulu köşesinde bulunan çeşme, üzerindeki çini süslemelerinden dolayı çinili çeşme olarak bilinmektedir. Aslında bu isim çeşmeye sonradan verilmiştir. Asıl çinili çeşmenin, eski Yıldız Sineması aralığında olduğu bilinmektedir. Çeşmenin eski

ve orijinal çinilerinin tümünün, çeşme taşınırken kırılmış ya da kaybolmuş olduğu tahmin edilmektedir. Plan özelliği korunan çeşme, 1952 yılında Öz Çini Fabrikası tarafından yapılan çinilerle kaplanmıştır. Çeşmenin ayna taşında yan yana duran üç pano, bordür çinileri ile kuşatılmıştır. Pano çinilerinin ölçüleri ise 200x200 mm. ölçülerindedir. Çeşmenin orta panosu, iri rumiler ve palmetlerle bezenmiştir. Kobalt mavisi ile boyanmış pano zeminindeki rumi ve palmetler ise sarı renkle boyanmıştır. Çeşmenin iki yan panosu da aynı desen özelliğinde olup, beyaz çini zemini üzerinde bulunan iri hançer yapraklar ve hatayiler serbest desen özelliğindedir. Konturları siyahla gösterilen desenler, yeşil, firuze, sarı, kırmızı, kobalt mavisi renklerle boyanmıştır (Şahin, 1981-1982: 136).

1.9. Germiyan Sokak: Kütahya'nın yaşam şekli ve iklim özellikleri, yöreye has konut mimarisinin gelişmesinde etken olmuştur. 17. yy'da nüfusun artmasıyla bahçeli ve avlulu evlerin yerini bitişik şekilde sokağa yönelen, çıkmalı evler almıştır (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997: 1080). Kütahya'nın tarihi kent dokusunu yansıtan en güzel örnekler, 18. Yüzyıl Kütahya evlerinin topluca korunduğu Germiyan Sokak'ta (Resim 9) bulunmaktadır. Bu sokakta yer alan Kütahya evleri, iki ya da üç katlı ahşap evlerdir. Anadolu mimarisinin en güzel örneklerini oluşturan Kütahya evlerinin, payandalar tarafından desteklenen çıkmaları, çift büyük kapıları ve kafesli pencereleri vardır. 17. ve 18. yüzyılın Kütahya evleri açık sofalıdır ve sofalar odalar arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Sofalarda seki ya da köşk denilen dinlenme mekanları vardır. Evlerin giriş katları "taşlık" olarak isimlendirilmektedir. Evlerin ön kapılarının yanı sıra, geniş arka bahçelere açılan arka kapıları da bulunmaktadır. Burada depo, kiler, samanlık ve ahırlar vardır. Evlerin birinci katında oturma odası, mutfak ve yatak odası gibi günlük yaşama ilişkin odalar bulunmaktadır. İkinci kattında ise misafir odaları ve gelin odaları vardır. 19. ve 20. yüzyılın kapalı sofalı Kütahya evlerinde; evlerin dışları, saçakları, pervazları ve payandaları süslenmiş, ancak iç mekanlar ise sade bırakılmıştır. Yine Kütahya'daki tüm evler, yola uyum sağlamak ve iç mekanı düzeltmek amacıyla payanda destekli çıkmalı olarak yapılmıştır (T.C. Kütahya Valiliği İl Özel İdaresi Yayın Kurulu, 2002: 179).

Resim 7.
Eğdemir Hamamı

Resim 8.
Çinili Çeşme

Resim 9.
Germiyan Sokak

Kaynak: Aleyna KORKMAZ Fotoğraf Arşivi, 2018

Kütahya'nın kent dokusunu oluşturan, tarihi ve kültürel mirasının yansımaları olan bu yapıların bazılarının orijinal dokusu korunarak restorasyonları yapılmıştır. Ancak, kent merkezinde hala fiziksel ve işlevsel olarak kullanılamaz halde olan, onarılmayı bekleyen pek çok yapı (eski evler) bulunmaktadır. Zengin bir kültürün izlerini taşıyan bu yapıların kaybolmadan yeniden onarılması, tarihi kent dokusunun korunması açısından önemlidir. Kütahya'nın kent dokusunu

oluşturan bu yapılar, sanatçıların eserlerine konu olmuş, yağlı boya ve suluboya teknikleri ile yorumlanmıştır. Bu araştırma, öğrencilerin yaşadıkları kentin dokusunu oluşturan mimari yapıları tanımaları, tarihi dokunun korunması ve yaşatılmasının önemini kavramaları ve bu yapıları baskı resim teknikleri ile yorumlayabilmeleri açısından önemlidir.

Bu araştırmanın amacı; Kütahya'nın tarihi ve kültürel değerlerinin somut belgeleri olan kent dokusunu oluşturan mimari yapıların incelenmesi, baskı resim teknikleri ile uygulamaların yapılması ve bu uygulamaların (eserlerin) analiz edilmesidir. Araştırma, Kütahya kent merkezinde kent dokusunu oluşturan mimari yapılardan; Kütahya Kalesi, Ulu Cami, Balıklı Cami, Sadettin Camii, Yeşil Cami, Çukur Çeşme Mescidi, Eğdemir Hamamı, Çinili Çeşme, Germiyan Sokağı, eski Kütahya evleri ve bu mimari yapıların baskı resim teknikleri (yüksek baskı ve çukur baskı teknikleri) ile yapılan uygulamalar ile sınırlıdır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma, betimsel ve nitel bir çalışmadır. Araştırma kapsamında uygulama ve eser analizi yapılmıştır. Baskı resim teknikleri (yüksek ve çukur baskı teknikleri) uygulamalarında linol baskı, gravür ve aquatint teknikleri kullanılmıştır. Baskı resim tanım olarak; yazı ve resimlerin aslına uygun olarak, istenilen sayıda çoğaltılması işlemidir (Tepecik, 2002: 102). Linol Baskı, yüksek baskı tekniklerinden olup; linolyum adı verilen düz kalıp yüzeylerinde basılmayacak yerlerin oyularak çukurlaştırılması, yüksekte kalan yerlere tampon ya da merdane ile boya verilerek suretiyle kağıt b. yüzeylere baskı yapılması işlemidir (Özsegin ve Aslier, 1989: 140). Gravür baskı ise çukur baskı tekniği olup; kesmek veya oymak, oyarak biçim vermek anlamına gelen "Intagliare" sözcüğünden türetilmiştir (Akan, 2000: 149). Asitli ve asitsiz teknikleri bulunmaktadır. Aquatinta (aquatinta); Metal plaka üzerine serpilen toz reçinenin ısıtılarak eritilmesi, plaka yüzeyinin aside dayanıklı lakla kapatılarak açıkta kalan yerlerin aside yedirilmesi suretiyle istenilen koyu ve açık tonlar elde edecek şekilde kapama ve yedirme işlemi yapılarak oluşturulan bir tekniktir (Özsegin ve Aslier, 1989: 144-146). Bu çalışmada ayrıca baskı resim teknikleri ile yapılan uygulama çalışmalarının (eserlerin) analizi yapılmıştır. Eserler plastik ve teknik açıdan analiz edilmiştir. Plastik açıdan eser analizinde; eseri oluşturan plastik öğelerin birbirleri ile ilişkileri söz konusudur. Yani kompozisyon şeması, valör ya da ışık-gölge durumu, ışık ve leke incelemesi, bunların meydana getirdiği hareket ortaya çıkar (Büyükişleyen ve Özsegin, 1993: 8). Analizi yapılan eserler, 2012-2017 yılları arasında Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde öğrenim görmüş ve öğrenim görmekte olan lisans ve lisansüstü eğitim öğrencilerinin Gravür ve Baskı Teknikleri derslerinde "Kütahya'nın Tarihi Kent Dokusu" konulu baskı resim teknikleri ile yapmış oldukları 40 uygulama çalışmasından elde edilmiştir. Bu uygulama çalışmalarından random yolla seçilen 10 öğrenciye ait 18 eserin plastik ve teknik açıdan analizi yapılmıştır. Analizi yapılan eserlerin kompozisyonları, öğrencilerin kendilerinin çekmiş oldukları fotoğraflardan alınan kadrarla oluşturulmuştur.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde baskı resim tekniklerinden; linol baskı, aquatinta ve gravür tekniklerinin uygulandığı 18 eserin analizine yer verilmiştir. Eserlerin plastik ve teknik açıdan analizlerine ilişkin aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Kütahya Kalesi Uygulamaları

Resim 10, Linol Baskı
"Kale Burçlarından Görünüm"
Ramazan SERTTAŞ, 2017

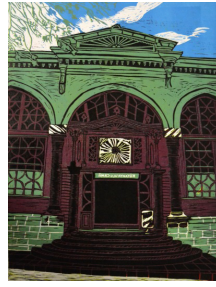

Resim 11, Aquatint,
"Kütahya Kalesi"
Merve YENAY, 2016

Resim 10'da "Kale Burçlarından Görünüm" adlı 35x50 cm. ebatlarındaki resim, linol baskı tekniği ile çok renkli olarak yapılmıştır. Resim, dikdörtgen form içerisine asimetrik denge ile kompoze edilmiştir. Kale burçlarından birinin resmin 3/2'sini kapladığı görülmektedir. Farklı ölçülerdeki iki kale burcu resimde tekrarlanarak, resimde ritmi sağlamıştır. Kale burçlarının dikey formlarına karşılık, burçların arkasında resmi ikiye bölen diyagonal çizgi ve burçların altındaki yatay çizgi zıtlık oluşturmakta, aynı zamanda da yatay-dikey dengesini kurmaktadır. Resimde vurgu, resmin solundaki burçlardan birisinin büyük boyutlu yapılması ile verilmiştir. Resim, renk açısından ele alındığında sarı, turuncu ve kahverengi (monokromatik renkler) kullanılmıştır. Sıcak renklerin hakim olduğu resimde, kale burçlarının arkasından yanlara doğru diyagonal uzanan koyu leke (kahverengi), burçlara derinlik vermiş ve onları ön plana çıkartmıştır. Koyu lekeler, kale burçlarında ve yerdeki taşlık zeminde yer yer kullanılmak suretiyle leke ve renk açısından resimde bütünlüğü sağlamıştır. Burçların yüzeyinde ve zeminde birim tekrarı şeklinde kullanılan taşlar, resme yoğun doku etkisi vermiştir. Bu doku etkileri, kale burçlarının yanlarındaki koyu lekeler ve gökyüzünün boşluğu ile dengelenmiştir. Resimde büyük-küçük biçim, çizgisel ve açık-koyu renk zıtlıkları görülmektedir. Resim 11'de "Kütahya Kalesi" adlı 20x25 cm. ebatlarındaki resim, aquatinta ve asite yedirme teknikleri uygulanarak yapılmıştır. Bu resimde kale burçlarından birisi neredeyse resmin merkezine yakın bir yerde yarı simetrik olarak kompoze edilmiştir. Resimde dağınık bir yerleşim görülmektedir. Kale burcu ile mekânsal öğelerin iç içe geçmiş belirsizliğine rağmen yine de, resim kendi içerisinde dengelidir. Resimde sarı ve koyu kahverengi kullanılmış olup, resim koyu leke etkisindedir. Kale burcu yüzeyindeki doğal doku ve leke etkileri aquatint ve asite yedirme teknikleri ile verilmiştir. Resimde lekeyle verilmeye çalışılan dokusal etkiler hakim olup, gökyüzündeki açık leke ise dokusal etkileri dengelemiştir. Resim-

de açık-koyu renk zıtlığı dikkat çekmektedir.

Kütahya Cami Uygulamaları

Resim 12,
Linol Baskı
"Ulu Cami",
Aleyna KORKMAZ,
2017

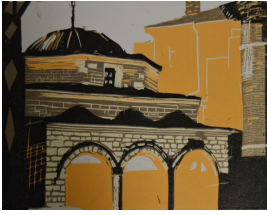
Resim 13, Linol Baskı
"Ulu Camii"
Aleyna KORKMAZ, 2017

Resim 14, Linol Baskı
"Yeşil Cami Minaresi"
Ramazan SERTTAŞ,
2017

Resim 12'de "Ulu Cami" adlı 35x50 cm. ebatlarındaki resim, linol baskı tekniği ile çok renkli olarak yapılmıştır. Caminin yan cemaat girişi kapısı, simetrik dengede dikey dikdörtgen bir form içerisine kompoze edilmiştir. Resim simetrik dengede olmasına rağmen, mimari yapının sol üst köşesinden farklı büyüklükte diyagonal olarak gelen iki bulut, hem simetriyi bozmakta, hem de resimde hareketi sağlamaktadır. Resimde vurgu, üstü yarım kemerli, heriki yanında sütunları ve önünde basamaklı merdivenleri bulunan kapıdadır. Yapının girişi kapısı ve kapının herki yanında yarım kemerli pencereler, kapı ve pencereleri süsleyen birim tekrarı şeklindeki geometrik motifler ve basamaklı merdiven resimde dokusal etkiler vermektedir. Kapı ve pencereleri süsleyen geometrik dokulara karşılık olarak merdivenin yan duvarlarını süsleyen kiremitlerin doğal doku etkileri zıtlık oluşturmakta ve resimde dokusal bütünlüğü sağlamaktadır. Resimde açık yeşil, koyu kırmızı ve mavi renklerin kullanıldığı görülmektedir. Yeşil ve koyu kırmızı renklerin kullanımı, resimde aynı zamanda renk zıtlığını vermiştir. Resmin sol üst köşesinden gelen çizgisel ağaç dalları, resmi renk olarak tamamlamış ve aynı zamanda yapının keskin geometrik formunu yumuşatmıştır. Resimde biçim, çizgi, doku ve renk zıtlıklarının oluşturduğu çeşitlilik söz konusudur. Resim 13'te "Ulu Cami" adlı 35x50 cm. ebatlarındaki resim, linol baskı tekniği ile siyah-beyaz leke etkisinde yapılmıştır. Ulu Cami'nin yan duvarlarından alınan bir kesit asimetrik bir denge ile kompoze edilmiştir. Resmin sağ tarafına yerleştirilmiş yapıyı, sol taraftaki boşluğa kompoze edilen ağaç dalları, doku ve leke açısından bütünlemiştir. Resim açık leke etkisinde olup, koyu lekelerle resim dengelenmiştir. Resim genelinde çizgisel doku etkileri hakimdir. Bu çizgisel dokuyu yapı üzerindeki beyaz alanlar ve gökyüzündeki boşluk dengelemiştir. Ağaç dalları ve yapı yüzeyindeki dikey çizgiler, resimde ritmi ve hareketi sağlamıştır. Ayrıca resimde üzeri yarım kubbeli dışarı çıkıntılı payandalı iki dikey yapı elemanının dizilimi resimde birim tekrarını oluşturmuştur. Yapının yarım kemerli formları, yatay ve dikey yapı elemanları ile çizgisel, biçimsel, lekesel zıtlıklar oluşturularak, resimde çeşitlilik ve bütünlük sağlanmıştır. Resim 14'te "Yeşil Cami Minaresi" adlı 35x50 cm. ebatlarındaki resim, linol baskı tekniği ile siyah-beyaz leke etkisinde yapılmıştır. Caminin

minaresi yaklaşık simetrik denge ile kompoze edilmiştir. Resmin odak noktası (vurgu) resmin tamamını kaplayan ince ve uzun minarede toplanmıştır. Minarenin dikey hareketi, resme ritim ve dinamizm kazandırmıştır. Minarenin sağ alt köşesine diyagonal olarak yerleştirilen, caminin çatısından alınan bir kesit ile minarenin sağ ve sol üst köşesine simetrik olarak yerleştirilen ince çizgisel ağaç dalları, resmi leke ve doku olarak tamamlamaktadır. İnce çizgisel doku etkisindeki ağaç dalları resimde hem ritim ve hareketi sağlamakta, hem de dikey minare formuna zıtlık oluşturmaktadır. Resim açık leke etkisinde olup az oranda kullanılan siyah lekelerle dengelenmiştir. Çizgisel, dokusal, lekesele zıtlığı ile resimde çeşitlilik ve bütünlük sağlanmış, gökyüzündeki boşluk ise resmi lekesele ve dokusal unsurlar açısından dengelemiştir.

Resim 15
Linol Baskı
"Balıklı Cami"
Murat KARAOVA, 2017

Resim 16, Linol Baskı,
"Sadettin Camii"
Anıl ALTINDAŞ, 2017

Resim 17
Linol Baskı
"Çukur Çeşme
Mescidi"
Emine SARI, 2012

Resim 15'te "Balıklı Cami" adlı 35x50 cm. ebatlarındaki resim, linol baskı tekniği ile çok renkli olarak yapılmıştır. Caminin ön cephesinden alınan bir kesit kompoze edilmiştir. Yapının ön yüzeyindeki yarım kemerli iki sütunlu bölme ve onun üzerindeki çatıda bulunan üç tane siyah küçük kubbeli biçimlerin birim tekrarı şeklinde dizilimi resimde ritmi ve hareketi sağlamıştır. Yapının yarım geometrik formlu kubbeleri ile kubbelerin oturduğu köşeli alanlar, yapının yatay-dikey bölmeli yüzeyleri resimde hem biçim, çizgi zıtlığı oluşturmuş hem de resimde dengeyi kurmuştur. Üç katlı yapının duvarlarını süsleyen birim tekrarı şeklindeki tuğlalar, dokuyu oluşturmaktadır. Resimdeki çizgisel ve geometrik biçimli doku etkilerini, açık turuncu renkteki geniş yüzeyler ve gökyüzündeki boşluk dengelemektedir. Resimde daha çok geniş yüzeylerden oluşan leke etkileri hakimdir. Yapının her iki yanındaki sütun görünümlü dikey formlar, resme dinamik bir etki vermiş ve açık- koyu renk (leke) zıtlığı sağlamıştır. Resimde geometrik biçimler (yarım kubbeler, yarım daire şeklindeki kemerler) dikkat çekmektedir. Açık turuncu, gri ve siyah renklerin oluşturduğu bu çalışmada, turuncu renk, yapının yanındaki binanın geniş yüzeyinde de tekrarlanmak suretiyle resimde baskın renk olmuştur. Resimde açık-koyu renk zıtlığı görülmektedir. Resim 16'da "Sadettin Camii" adlı 35x50 cm. ebatlarındaki resim, linol baskı tekniği ile çok renkli olarak yapılmıştır. Cami, iki kaçıslı perspektiften alınmış bir görünümü ile kompoze edilmiştir. Yapı, resim yüzeyinin 3/2'sini kaplamakta olup, yarı simetrik bir kompozisyonla kurgulanmıştır. Beyaz, sarı, kahverengi, mavi ve siyah renklerin kullanıldığı resimde, sarı renk ve onun kompozisyonundaki dağılımı dikkat çekmektedir. Yapının keskin köşeli, yatay ve dikey

çizgilerine karşılık minarenin oval geometrik formu, çizgisel ve biçimsel zıtlık oluşturmakta, resme ritim ve hareket etkisi vermektedir. Ayrıca sarı rengin kompozisyonundaki lekesele dağılımı da resme hareket ve ritim kazandırmıştır. Resimde az oranda kullanılan çizgisel dokular (yapının önündeki yol ve minarenin önündeki küçük yapının çatısı) ve geniş lekesele yüzeyler görülmektedir. İki katlı yapının sağ duvarının heriki katındaki yarım kemerli pencerelerin dizilimi resimde biçim tekrarı oluşturmıştır. Pencereler, yapının diğer köşelerinde de kullanılmak suretiyle biçimsel bütünlük sağlanmıştır. Resim genel olarak kompozisyon, renk dağılımı, biçim, doku etkisi ile bütünlük oluşturmaktadır. Resim 17'de "Çukur Çeşme Mescidi" adlı 35x50 cm. ebadındaki resim, linol baskı tekniği ile siyah-beyaz leke etkisinde yapılmıştır. Yapı, asimetrik bir denge ve üç kaçıslı perspektiften alınan görünümü ile kompoze edilmiştir. Açık leke etkisinin hakim olduğu resimde az oranda kullanılan koyu leke (siyah) ile resmin leke bütünlüğü sağlanmıştır. Resimde yoğun olarak kullanılan çizgisel doku etkilerini, minarenin arkasındaki ve yapının sol yan yüzeyindeki geniş beyaz alanlar dengelemiştir. Yapının yarım oval kemerli pencereleri ile yapının yatay-dikey çizgisel biçimleri zıtlık oluşturmaktadır. Yapının katlarında görülen pencerelerin dağılımı, birim tekrarını oluşturmaktadır. Yapının sol tarafında yer alan minare, dik çizgisel formu ile resme ritim ve hareket kazandırmıştır. Resmin sol üst şöşesinden başlayıp sağ yarısına kadar diyagonal olarak uzanan siyah çizgi ile yapının önündeki yoldan aşağı doğru grift olarak uzanan siyah çizgiler, resme ritim ve hareket katmıştır. Resim, açık- koyu leke zıtlığı, yoğun çizgisel doku etkileri ile bütünlük oluşturmaktadır.

Kütahya Hamam ve Çeşme Uygulamaları

Resim 18, Linol Baskı,
"Eğdemir Hamamı",
Büşra ÖZTÜRK, 2017

Resim 19, Linol Baskı,
"Çinili Çeşme",
Gizem AKTAŞ, 2017

Resim 18'de "Eğdemir Hamamı" adlı 35x50 cm. ebatlarındaki resim, linol baskı tekniği ile siyah-beyaz leke etkisinde yapılmıştır. Resimde, hamamın giriş kapısının bulunduğu ön cephe kompoze edilmiştir. Resim genelinde açık lekeler hakim olmasına rağmen, kapı içerisi ve üzerinde, taş duvar yüzeylerinde kullanılan koyu lekeler (siyah) ile resim leke olarak dengelenmiştir. Resimde vurgu, kompozisyonun sağ tarafına asimetrik olarak yerleştirilmiş olan yapının giriş kapısında toplanmıştır. Ahşap dokulu yarı açık durumdaki kapı, üzerinde yarım kemerli taş dizilimi ve diyagonal biçimli bezemeli beyaz leke etkisindeki alınlığı ile resmin odak noktasıdır. Yarı açık durumdaki kapı içerisindeki siyah leke

ise resme derinlik etkisi vermiştir. Resimde siyah-beyaz leke ve çizgisel (yatay-dikey) zıtlığı görülmektedir. Resim 19'da "Çinili Çeşme" adlı 35x50 cm. ebatlarındaki resim, linol baskı tekniği ile açık griden siyaha giden (akromatik) ton değerinde yapılmıştır. Çeşme, tek kaçışlı perspektiften alınan bir görünüm ile kompoze edilmiştir. Resmin açık ve koyu leke değerleri dengelidir. Az resim yüzeyinin belirli yerlerinde kullanılan koyu lekeler (siyah), leke açısından resmi dengelemiş ve derinlik kazandırmıştır. Resmin sağ duvarını birim tekrarı şeklinde lekesel olarak kaplayan bezemeler, çeşmeden akan suyun çizgisel hareketi, resmin sağ tarafında birim tekrarı şeklindeki dikey sütunlar ve onları süsleyen çizgisel biçimler, resimde hem dokuyu hemde ritmi (hareketi) vermiştir. Doku etkileri, açık ve orta değerdeki gri lekelerin kullanıldığı düz yüzeylerle dengelenmiştir. Resimde açık-koyu leke, yatay-dikey biçimler resimde zıtlık oluşturmaktadır. Çizgisel doku ve soyut lekesel etkilerin hakim olduğu resim, kompozisyon açısından etkili, doku ve leke dağılımı açısından da bütünlük oluşturmaktadır.

Eski Kütahya Evleri, Konaklar, Germiyan Sokağı Uygulamaları

Resim 20, Gravür,
"Konak",
Bilge ARSLANER, 2015

Resim 21, Linol Baskı,
"Konak",
Ekrem ÖZGÜN, 2017

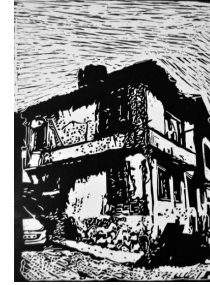
Resim 22, Linol Baskı,
"Konak",
Merve GÜRBÜZ, 2017

Resim 20 ve resim 21'deki "Konak" adlı resimler, farklı teknik ve perspektif görünümü ile yorumlanmıştır. Resim 20'de "Konak" adlı resim 40x60 cm. ebatlarında, aquatinta ve asite yedirme teknikleri ile beyaz, siyah ve grinin tonları (akromatik tonlar) ile çalışılmıştır. Konak, resmin merkezine iki kaçışlı perspektif görünümü ile kompoze edilmiştir. Resimde koyu lekeler hakim olup, açık lekeler gökyüzünde ve konak yüzeyinin belirli yerlerinde kullanılmak suretiyle, resme hem ışık etkisi, hemde bina yüzeyinde antik görünümü leke etkileri vermiştir. Resimde reçine ile verilmiş yoğun doku ve asite yedirme yöntemleri ile uygulanan lekesel doku etkileri hakimdir. İki katlı konağın her iki yüzeyinde yatay-dikey çizgilerden oluşan pencerelerin sıralanışı, resimde ritmi sağlamış ve aynı zamanda çizgisel doku etkileri vermiştir. Ayrıca pencerelerin büyük-küçük oluşu, yatay-dikey çizgiselliği, açık-koyu leke etkileri resimde zıtlığı oluşturmaktadır. Resim 21'de "Konak" adlı resim 35x50 cm. ebatlarında olup, linol baskı tekniği ile çok renkli olarak çalışılmıştır. Konak, tek kaçışlı perspektiften alınan görünümü ile kompoze edilmiştir. Resim, renk açısından incelendiğinde sarı, turuncu ve kahverengi (monokromatik renkler) renklerin kullanıldığı görülmektedir. Resimde açık renkler (sarı) hakim olup, koyu renkler, konağın kırılmış, dökülmüş yüzeylerinde antik görünümü vermek için kullanılmıştır. Resimde çizgisel ve lekesel unsurların oluşturduğu yoğun doku etkileri görülmektedir. Konak yüzeyinde renklerin dağılımı ve yatay-dikey çizgilerden oluşan pencerelerin birim tekrarı şeklinde dizilimi, resimde ritmi ve hareketi sağlamıştır. Konağın doku etkilerini,

kaldırımında kullanılan küçük çizgisel dokular tamamlamaktadır. Pencerelerde kullanılan lekesel alanlar ve gökyüzündeki boşluk, resimdeki yoğun doku etkisini dengelemiştir. Resimde büyük-küçük şekiller (pencereler), yatay-dikey çizgiler ve açık-koyu renk (leke) zıtlıkları vardır. Resim 22'de "Konak" adlı resim 35x50 cm. ebatlarındadır ve iki kaçışlı perspektif açısı ile asimetric bir dengede kompoze edilmiştir. Resim, linol baskı tekniği ile açık griden-siyaha giden tonlarda (akromatik ton) çalışılmıştır. Çoğunlukla açık lekenin hakim olduğu resimde, koyu lekeler kompozisyonun belirli yerlerinde kullanılmak suretiyle derinlik etkisi verilmiştir. Konağın eski mişlik etkisi duvar yüzeyinde kırık çizgisel koyu leke etkileri ile verilmiştir. Çizgisel doku etkilerinin az oranda kullanıldığı resimde, geniş lekesel etkiler hakimdir. Pencerelerin dizilimi, ritim ve tekrarı sağlamıştır. Resimde iki katlı konağın sağ ve sol yüzeylerindeki pencerelerin dizilimi birim tekrarı oluşturmıştır. Ayrıca resimde, açık-koyu leke ve yapı elemanlarının yatay-dikey çizgisel zıtlıkları görülmektedir.

Resim 23,
"Kütahya Evi",
Bilge ARSLANER, 2014

Resim 24,
"Kütahya Evi",
Sevgi GÜMÜŞ, 2017

Resim 25, "Kütahya Evi",
Sezen AKSU, 2017

Resim 23'te "Kütahya Evi" adlı resim 30x40 cm. ebatlarındadır ve iki kaçışlı perspektif görünümü ile asimetric dengeli olarak kompoze edilmiştir. Aquatinta ve asite yedirme tekniklerinin uygulandığı resim, beyaz, siyah ve grinin tonları (akromatik ton) ile çalışılmıştır. Resimde açık ve orta değerdeki lekeler eşit olmasına rağmen, koyu lekeler (siyah) resmin belirli yerlerinde kullanılmak suretiyle derinlik etkisi verilmiştir. Leke dağılımının dengeli olduğu bu resimde taş, otların doğal dokuları ve evin sağ duvarında parçalanmış biçimlerin lekesel doku etkileri görülmektedir. Resimde kullanılan doku etkilerini evin sol ön cephesindeki açık tondaki lekesel yüzeyler ve gökyüzündeki boşluk dengelemektedir. Evin sağ duvarının çatısındaki kiremitlerin birim tekrarı şeklinde çizgisel olarak sıralanışı ve iki katlı evin sol ön duvarında açık lekelerin (beyazlar) dağılımı, ritim ve hareketi oluşturmaktadır. Ayrıca evin, üst ve alt katlarında pencerelerin birim tekrarı şeklindeki sıralanışı da resimde ritmi sağlamıştır. Evin önündeki taşların organik şekillerine karşılık olarak pencerelerin geometrik şekilleri ve duvarların sade geniş yüzeylerine karşılık olarak kullanılan karmaşık lekesel doku etkileri resimde zıtlığı oluşturmaktadır. Evin eski, yıkık antik görünümü, aquatinta tekniği ile doku oluşturma ve asite yedirme teknikleri ile lekesel etkiler uygulanarak elde edilmiştir. Resim 24'te "Kütahya Evi", adlı resim 35x50 cm. ebatlarındadır ve iki kaçışlı perspektif görünümü ile asimetric dengeli olarak kompoze edilmiştir. Resim, linol baskı tekniği ile siyah-beyaz leke etkisindedir. Açık leke etkilerinin hakim olduğu resimde, koyu leke (siyah), az oranda kullanılmak suretiyle resme derinlik etkisi verilmiştir. Resimde çizgisel doku etkilerinin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Dokular,

oyma uçlarının etkileri ile verilen çizgisel ve az da olsa organik dokular şeklindedir. Kırık, hareketli ve tarama şeklinde kullanılan çizgiler, resimde çeşitlilik ve zıtlık sağlamıştır. Ayrıca açık-koyu leke zıtlığı da görülmektedir. İki katlı evin pencerelerinin birim tekrarı şeklinde sıralanışı resimde ritmi oluşturmuştur. Resimde kullanılan dokusal etkileri evin sağ ve sol duvar yüzeylerindeki beyaz boşluklar dengelemiştir. Resim 25'te, "Kütahya Evi" adlı resim 35x50 cm. ebatlarındadır ve iki kaçıslı perspektif görünümü ile asimetrik dengede kompoze edilmiştir. Resim, linol baskı tekniği ile yapılmış ve siyah-beyaz leke etkisindedir. Resimde çizgisel dokuların oluşturduğu gri lekeler baskın olmasına rağmen koyu leke (siyah), kompozisyonda az oranda kullanılmak suretiyle açık lekeleri dengelemiştir. Resimde oyma uçlarının etkisi ile verilen yatay-dikey ve hareketli çizgilerin oluşturduğu dokusal ve lekesele etkiler hakimdir. Çizgilerdeki çeşitlilik, resimde akışkan ritim ve tekrarı sağlamıştır. Çizgisel doku etkileri, gökyüzünde de kullanılmak suretiyle resimde doku ve leke bütünlüğü sağlanmıştır. İki katlı evin pencerelerinin birim tekrarı şeklinde sıralanışı da resimde ritmi sağlamıştır. Ayrıca resmin sağ tarafından evin çatısına uzanan diyagonal siyah çizgi ve ona paralel olarak uzanan evin önündeki yokuş, resimde hareketi vermiştir. Yoğun çizgisel doku etkileri gökyüzünün belirli yerlerinde ve resmin sağ tarafındaki siyah çatı şekillerinin arasındaki beyaz alanlarla dengelenmiştir. Resimde çizgisel ve lekesele zıtlıklar ve bunların oluşturduğu çeşitlilik görülmektedir.

Resim 26, Linol Baskı,
"Germiyan Sokak"
Özge ESEN, 2015

Resim 27, Linol Baskı,
"Germiyan Sokak"
Hilal KOÇAK, 2017

Resim 26'da "Germiyan Sokak" adlı resim 35x50 cm. ebatlarında, tek kaçıslı perspektif görünümü ile asimetrik dengede kompoze edilmiştir. Linol baskı tekniği ile çok renkli olarak yapılan resimde, sarı, turuncu ve kahverengi renklerin (monokromatik renkler) kullanıldığı görülmektedir. Resmin sol tarafına diyagonal olarak yerleştirilmiş, evler bulunmaktadır. Bu evlerin sıralanışı resimde birim tekrarı, doku ve aynı zamanda da ritmi (hareketi) oluşturmaktadır. Resmin 3/2 oranını düzensiz birim tekrarı şeklinde yerleştirilmiş organik taş dokuları oluşturmaktadır. Bu organik doku, resmin sol tarafındaki evin duvarında ve resmin ortasından geçen yol üzerinde tekrarlanmak suretiyle doku bütünlüğü sağlanmıştır. Yoğun doku etkileri, resmin sol tarafında sıralanmış evlerin geniş lekesele yüzeyleri ve gökyüzündeki boşlukla dengelenmiştir. Resimde az oranda kullanılan beyazlar resme ışık etkisi vermiştir. Sıcak renklerin hakim olduğu resimde, az oranda kullanılan koyu kahverengi renk, resme derinlik vermiş, renk ve leke dengesini sağlamıştır. Resimde, evlerin yatay-dikey

çizgisel elemanları ve açık-koyu renk zıtlıkları bulunmaktadır. Resim 27'de "Germiyan Sokak" adlı 35x50 cm. ebatlarındaki resim, iki kaçıslı perspektif görünümü ile kompoze edilmiştir. Linol baskı tekniği ile yapılan resim, siyah-beyaz leke etkisindedir. Resimde siyah-beyaz lekesele unsurlar ve yolun her iki tarafında birim tekrarı şeklinde sıralanmış evlerin çatıları ve pencerelerinin oluşturduğu çizgisel dokuların etkileri görülmektedir. Resmin sağ ön köşesinde pazar arabası süren bir erkek figürü, resimde leke olarak bütünlük oluşturmıştır. Açık koyu lekelerin dengelenmeye çalışıldığı resimde koyu leke (siyah) resme derinlik kazandırmıştır. Yolun ve ona paralel olarak her iki yandaki evlerin çatılarının diyagonal dizilimi resimde ritim ve hareketi sağlamıştır. Yapı elemanlarının yatay-dikey çizgisel unsurları ve açık-koyu leke etkileri, resimde zıtlığı oluşturmaktadır.

SONUÇ

Kütahya; Hitit, Frig, Bizans, Selçuklu, Germiyanogulları ve Osmanlı dönemine ait zengin bir tarihi ve kültürel mirasa sahiptir. Kütahya Kent dokusunu oluşturan bu kültürel mirasın korunması ve yaşatılması gerekmektedir. Bugün mimari yapıların bazılarının restorasyonları yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Günümüzde hala harap durumda bulunan ve her an yıkılıp kaybolabilecek pek çok konak ve eski ev, tarihi dokusunu kaybetmemek için bir an önce onarılmayı beklemektedir. Kütahya kent dokusuna sanatsal uygulamalarla dikkatlerin çekilmeye çalışıldığı bu araştırma; öğrencilerin, yaşadıkları şehrin kent dokusunu oluşturan mimari yapılara dikkatlerinin çekilmesi, korunması ve yaşatılmasının önemini kavramaları açısından yararlı olmuştur. Kent dokusunu oluşturan bu yapılar, baskı resim tekniklerinden linol baskı, aquatinta ve asite yedirme teknikleri ile siyah-beyaz ve çok renkli olarak çalışılmak suretiyle sanatsal uygulamalara aktarılmıştır. Aynı yapı farklı teknik, renk ve leke etkileri ile yorumlanmıştır (Resim 10-11,12-13-20-21). Eserlerde, kullanılan tekniklerin imkan ve olanakları ile yapılarıdaki doku, antik görünüm ve leke etkilerinin başarıyla verildiği görülmektedir (Resim 20,21,23,24). Kompozisyonlar, öğrencilerin kendi çektikleri fotoğraflardan oluşturulmuştur. Farklı bakış açıları ile oluşturulan kompozisyonların etkili olduğu görülmektedir. Eserlerde gerçekçi (Resim 10,12,22,26) ve soyutlamacı anlatımla (çizgisel, lekesele, dokusal etkilerle) yorumlamalar yapılmıştır (Resim 13,18,19,25,27). Kütahya Kent dokusunu oluşturan yapıların kompozisyon, teknik ve plastik öğelerin kullanımı açısından başarıyla yorumlanmış olduğu söylenebilir.

Bireylerin yaşadıkları şehrin tarihi kent dokusunu tanımaları, farkına varmaları için sanatsal uygulamalarda benzer çalışmalar yapılabilir. Kütahya tarihi kent dokusunu oluşturan eserler (camiler, medreseler, hamamlar, çeşmeler vb.) ayrı ayrı konu olarak da ele alınabilir.

Kaynakça

AKALAN, Güler. Gravür. Ankara: Kaleseramik Sanat Yayınları, 2000.

ALTUN, Ara. Kütahya'nın Türk Devri Mimarisi "bir

deneme". Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılına Armağan KÜTAHYA. İstanbul: Formül Matbaası, 1981-1982.

ARÛ, K. Ahmet. Türk Kenti. İstanbul: Yem Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 1998.

ASLANAPA, Oktay. Türk Sanatı. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1989.

BÜYÜKİŞLEYEN, Zahid ve ÖZSEZGİN, Kaya. Sanat Eserlerini İnceleme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 1993.

GÜNER, Hamza. Kütahya Camileri. Kütahya: Kütahya İl Matbaası, 1964.

KALYON, M. Mustafa. Kütahya'da Selçuklu-Germiyan ve Osmanlı Eserleri. Kütahya: Kütahya Belediyesi Kütahya Kültür ve Tarihini Araştırma Yayınları:3, 2000.

KALYON, M.Mustafa. Kütahya'da Su Medeniyeti. Kütahya: Kütahya Belediyesi Kütahya Kültür ve Tarihi Araştırma Merkezi Yayınları, 2010.

ÖZSEZGİN, Kaya ve ASLIER, Mustafa. Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi, Cilt 4. İstanbul: Tıglat Yayınları, 1989.

ŞAHİN, Faruk. Kütahya'da Çinili Eserler. Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılına Armağan Kütahya. İstanbul: Formül Matbaası, 1981-1982.

TEPECİK, Adnan. Grafik Sanatlar. Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık, 2002.

TUNÇOĞLU, İhsan. Dünya'da İlkler ve Sırlar Kenti: Kütahya. Kütahya: Aktüel Tanıtım ve Ofset Hiz., 2008.

UYSAL, A.Osman. Germiyanogulları Beyliğinin Mimari Eserleri. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2006.

YILDIZ, H. Dursun. Kütahya'nın Tarihçesi. Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılına Armağan KÜTAHYA. İstanbul: Formül Matbaası, 1981-1982.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 2.Cilt. Yem Yapı Endüstri Merkezi Yayınları: İstanbul, 1997.

T.C. Kütahya Valiliği İl Özel İdaresi Yayın Kurulu. Kütahya. Ankara: T.C. Kütahya Valiliği İl Özel İdaresi Yayınları-1, 2002.

Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü Yayın Kurulu, Türkiye'nin Turizm Değerleri 4. Cilt. Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, Doğan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş., 2002.